

Bij deze kinderopvang in Noord mogen kinderen elke dag vies worden: ‘We tekenen geen ijsberen, wat heeft een kind daaraan?’

Kinderen voeren de varkens op het terrein van Noordoogst. Beeld Dingena Mol

Aan plichtmatige knutselwerkjes doen ze niet, aan spelen in de modder wel: Buitenkans Kinderopvang op het terrein van Noordoogst in Noord heeft al tien jaar een eigen aanpak. Door plannen van de gemeente is het voortbestaan onzeker. ‘We zijn keihard bezig om te laten zien wat we doen.’

Remco de Ridder 28 september 2024, 03:00

“Dit waren voetbalvelden,” zegt oprichter Elin Karlsson (52) terwijl ze over het terrein van Buitenkans Kinderopvang loopt. Het ligt sinds tien jaar op stadslandbouwproject Noordoogst, waar ooit sportpark Melkweg zat, in de noordwestelijke hoek van de A10. “Onze bso zat vanaf het begin in een oud schoolgebouw, en de kinderen onder de 4 jaar zaten in wat vroeger de voetbalkantine was.”

Mede-oprichter Elin Karlsson helpt mee met het opscheppen van de warme maaltijd. Beeld Dingena Mol

Van de oude voetbalvelden is nog een groot stuk gras overgebleven, tussen het kinderdagverblijf en de bso in. Een buitenruimte waarvan andere kinderopvangorganisaties alleen maar kunnen dromen; zo groot, zo groen, volop plek voor oudere kinderen om zich uit te leven. Met geheime paadjes tussen de begroeiing om het veld heen. En dan hebben ze op het terrein van Noordoost ook nog bijzonder handige burens: de kinderen brengen regelmatig fruitresten naar de varkens (Buitengewone Varkens), kunnen zich uitleven in de Natuurspeeltuin en weten waar ze moeten zijn als ze een gehavend bijtje vinden (Beelease).

Zweeds model

Dit gebied, dat ooit dienstdeed als werkplaats voor de aanleg van de tweede Coentunnel, werd tien jaar geleden door de gemeente tijdelijk aan een groep idealistische ondernemers verhuurd om er een recreatieve en duurzame ruimte te creëren. Buitenkans Kinderopvang-eigenaar Karlsson was een van die ondernemers. Ze was na haar studie sociale wetenschappen in 1995 vanuit Zweden naar Nederland verhuisd, vertelt ze – “voor de liefde”. Na zeven jaar bij een kinderopvang in West besloot ze daar, enigszins gedesillustioneerd, te stoppen. “Eigenlijk wilde ik de kinderopvang verlaten. Er waren zo veel zaken waarmee ik het oneens was, maar ik voelde me een roepende in de woestijn.” Zo begreep ze niet waarom kinderen fruithagel op hun brood kregen, en waarom je leverworst zou aanbieden op een plek waar een kwart van de kinderen islamitisch is: “Waaanzin!”

Beeld Dingena Mol

In 2009 verhuisde Karlsson met haar gezin naar Tuindorp-Oostzaan. In Noord was toen al een schrijnend tekort aan kinderopvangplekken. Het was haar droom een kleinschalige kinderopvang naar Zweeds model te starten, met kwalitatieve aandacht voor het kind en een grote, veilige buitenruimte. “De kinderopvang moet er zijn voor de kinderen,” zegt Karlsson. “Dat klinkt misschien logisch, maar in Nederland is het vooral een arbeidsmarktinstrument om vrouwen aan het werk te krijgen.”

Vaderdag

Bij Buitenkans zijn de kinderen altijd buiten, zeggen de medewerkers dan ook bijna waarschuwend tegen de ouders tijdens een intake, tenzij het stormt en onweert. Niet zelden worden de kleren van de kinderen aan het eind van de dag compleet bemodderd in een tasje meegegeven. Karlsson: “De kinderen worden bij ons niet alleen maar binnengehouden of constant beziggehouden met georganiseerde activiteiten. In plaats daarvan krijgen ze de ruimte om er zelf op uit te gaan in een natuurlijke omgeving.” In de Zweedse pedagogische visie staat het kind centraal, zegt Karlsson. “We doen niets voor de ouders. Hen ontlasten zien wij als een mooi neveneffect. Aan verzoekjes voor knutselwerkjes met Moeder- of Vaderdag geven we geen gehoor. We doen niet aan thema-activiteiten, zoals ijsberen tekenen in de winter. Wat heeft een kind daaraan? Die dieren zijn hier helemaal niet.”

Dat wordt door ouders niet als storend ervaren, integendeel. Maarten Knook (48) brengt zijn kinderen zelf naar Buitenkans, omdat hun school geen regeling heeft met de opvang. “De locatie en de manier waarop ze er gebruik van maken is voor ons

doorslaggevend. De sfeer is er zo warm en vrij dat je je als ouder meteen op je gemak voelt. Het is precies de plek die je wenst voor je kind.” Moeder Anne Vries (40): “Ze worden er buiten vies en de binnenruimtes zijn allesbehalve klinisch. Dat past bij het eigenwijze, rauwe karakter van Buitenkans.”

Beeld Dingena Mol

Karlssons visie staat haaks op trends in de Nederlandse kinderopvang, waar kleine, onafhankelijke initiatieven het steeds vaker moeten afleggen tegen grote ketenorganisaties. Opinieblad *De Groene Amsterdammer* schetste in september 2023 een alarmerend beeld over ‘peuters als markt’. Kinderopvang wordt grotendeels gefinancierd uit belastingen en premies, maar binnen de sector gelden geen beperkingen op winstgevendheid of topinkomens. Dit heeft geleid tot een toegenomen invloed van private-equityfondsen, die inmiddels een aanzienlijk deel van de kinderopvangmarkt in handen hebben.

Dergelijke fondsen hebben commerciële belangen en richten zich op efficiëntie en schaalvoordelen. Dat kan volgens Karlsson leiden tot een minder persoonlijke benadering en zo de kwaliteit van de opvang in het geding brengen. “De kleinschaligheid van Buitenkans is een bewuste keuze. Het stelt ons in staat om elke dag nauwkeurig in te spelen op de behoeften van ieder kind.” Bij Buitenkans werken, naast mbo’ers, ook hbo’ers en relatief veel mannen. “Het is een evenwichtig team dat zelfstandig beleid kan uitvoeren. Daardoor hebben mijn werknemers meer ruimte om de kinderen echt te zien. Ik kan me geen andere manier van kinderopvang voorstellen.”

Maar het betekent ook dat Buitenkans niet kan concurreren met de grote spelers. Karlsson mag bij schoolbesturen “niet eens op gesprek komen,” vertelt ze. De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van scholen, maar niet voor kinderopvang. Daarmee, betoogt Karlsson, wordt er indirect een valse concurrentiepositie gecreëerd door scholen én de gemeente. “De scholen verbinden zich aan grote organisaties. Daar kom ik met mijn eenpitter niet tussen.”

Losse schroeven

‘Thaise curry met veel groente, jasmijnrijst en tropische salade’ valt te lezen op het bord bij de Tuin van Eten, waar bijna elke dag vegetarische maaltijden af te halen zijn. Iets verder op het terrein van Noordoogst zit Rookt, waar oud-kok Niels Muller allerlei vis- en vleesgerechten rookt, maar ook groenten, chutneys en chili-olie. Helemaal aan de andere kant van Noordoogst, achter sportpark Melkweg, ligt stadswijngaard No Chateau. Aangrenzend zit sinds 2021 restaurant Pof, dat uitsluitend kookt met ingrediënten en producten uit de streek.

Het voortbestaan van al deze ondernemingen staat op losse schroeven. De Sportraad Amsterdam, een onafhankelijk adviesorgaan, heeft de gemeente een voorstel gedaan om het terrein van Noordoogst geheel aan sport te wijden na 2026, wanneer het tijdelijke contract afloopt. In een ander deel van Noord zou de laatste jaren te veel ontwikkeld zijn zónder sport, en dat tekort moet dan op het huidige Noordoogst aangevuld worden. De ironie daarvan ontgaat Karlsson niet. “Dit waren nota bene ooit sportvelden. En voetbalclubs TOB en OSV hiernaast moesten fuseren omdat er te veel vierkante meters sport waren. Nu is er een tekort en moeten wij wellicht weer wijken.”

Beeld Dingena Mol

De discussie over de toekomst van Noordoogst heeft de betrokkenen bij het stadslandbouwproject gemotiveerd om de waarde van het gebied nog sterker uit te dragen. Karlsson: “We zijn keihard bezig om te laten zien wat we doen. We hebben hier deelnemers die zich tien jaar lang belangeloos hebben ingezet voor het ecosysteem, zoals de vlinderman Mot in Mokum, of de imker van Beelease, die volledig op subsidies en bijdragen van het bedrijfsleven werkt om de bijensterfte in Nederland te voorkomen. Er is tien jaar geïnvesteerd in biodiversiteit en grond. Er zit zes jaar compost onder de moestuinen hier. Alle planten die hier groeien hebben wij geplant. Er lagen hier nog stalen platen en puin van de Coentunnel. We hebben dit hele terrein gecultiveerd. Kleine ondernemers die hun nek uitsteken doen dat met eigen kapitaal. Niemand heeft een lening.”

Bulldozer

Jasper Helmer (49) is eigenaar van Pof en Noorderlicht op de NDSM-werf en werkt al jaren in gebieden die in transitie zijn. Hij benadrukt dat de tijdelijkheid van een project zowel een voordeel als een nadeel kan zijn. “Je kunt voor niet al te veel geld op een bijzondere plek met elkaar iets tofs neerzetten,” zegt hij. “Maar het is heel moeilijk en pijnlijk dat wanneer een initiatief goed lukt, een bulldozer uiteindelijk het gebied komt platwalsen.”

Helmer ziet in Noordoogst een blauwdruk voor toekomstige stadsparken. “We laten zien hoe sport, recreatie, kinderopvang, horeca, kunst en cultuur in een stadslandbouwproject kunnen samenkomen, zonder dat iemand met een grote zak geld het van bovenaf heeft uitgetekend. Dat zou de gemeente moeten koesteren in plaats van vervangen.”

Noorderlicht kreeg, na meerdere tijdelijke contracten, onlangs een vergunning voor twintig jaar. “Het is een uitputtend proces van zeven jaar geweest om dat voor elkaar te krijgen. Als je vanuit tijdelijkheid een definitieve status wil verkrijgen, gaan er ineens allemaal loketten van de gemeente open die zeggen: dat kan zomaar niet. Je komt in een bureaucratische molen terecht. En zelfs nu staan er in het contract nog allerlei uitzonderingen en bepalingen. Noorderlicht is nog steeds niet definitief omarmd.”

Karlsson blijft geloven dat Noordoogst mag blijven. “Er is in Amsterdam geen vergelijkbare plek. In de tien jaar dat Noordoogst bestaat, is stadslandbouw op de kaart gekomen. De omgevingsvisie voor Amsterdam-Noord voor de komende tien jaar bevat veel elementen die al op Noordoogst gebeuren. Buitenactiviteiten, gezondheid, duurzame voedselproductie, circulaire economie, vrijplaatsen, creativiteit; het zijn zaken die zich vaak niet laten mengen, maar die je hier stuk voor stuk terugvindt. Waarom zou je dat willen weghalen?”

Beeld Dingena Mol

NoordOogst

Het terrein van het voormalige sportpark Melkweg werd tien jaar geleden geschonken aan de stichting Noordoogst. De gemeente wilde er een groene plek voor recreatie en voedselproductie initiëren, zonder winstoogmerk. De 'gift' werd later omgezet in een huurcontract van tien jaar, dat in 2024 met nog eens twee jaar is verlengd.

Noordoogst herbergt zo'n 25 ondernemers, waaronder een imkerij die 1,5 miljoen bijen huisvest, een stadstuinderij waar 200 Amsterdammers een abonnement op groente hebben, een brouwerij, vakantiepark Farm Lodge en theatermakers Geoliede Chaoten. Deze bedrijven werken samen vanuit duurzaamheidsprincipes, met korte keten-initiatieven die de afstand tussen producent en consument minimaliseren.

De toekomst van het project is onzeker omdat Noordoogst in 2026 moet wijken voor sportvelden en de geplande woon-werkwijk Haven-Stad, die plaats moet gaan bieden aan 70.000 woningen en 58.000 werkplekken.

Reactie gemeente

Esther Lagendijk, stadsdeelbestuurder Amsterdam-Noord, is naar eigen zeggen fan van Noordoogst, maar heeft een 'enorme sportopgave'. Ze geeft aan dat er de afgelopen jaren in Noord veel woningen zijn gebouwd en er daarbij te weinig rekening is gehouden met veldsport.

Lagendijk heeft naast Sport ook Sociaal Domein, Cultuur en Duurzaamheid in haar portefeuille, dus ze heeft oog voor wat er de afgelopen tien jaar op Noordoost is neergezet. “Noordoost heeft nu zelf een plan gemaakt om stadslandbouw en sport te combineren, daar gaan we naar kijken. Bovendien is er in Amsterdam-Noordwest ook een tekort aan kinderopvangplekken, dus het is van belang dat we die niet kwijtraken.”